

Национален институт на правосъдието
"Повишаване капацитета на съдебната система и обучение по Европейската
конвенция за защита правата на човека и основните свободи в Националния
институт на правосъдието"
Договор № 93-00-42/20.02.2013 НФМ 2009-2014

ДОКЛАД

от учебно посещение в Норвегия

26-31 май 2014 г.

Относно: изпълнение на дейност 2.2. „Учебно посещение в Норвегия” по проект „Повишаване капацитета на съдебната система и обучение по Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи в Националния институт на правосъдието”, договор за безвъзмездна финансова помощ № 93-00-42/20.02.2013г., Норвежки финансов механизъм

Учебното посещение в Норвегия по Дейност 2.2. от проекта беше осъществено в периода 26 - 31 май 2014 г. Първите три дни от посещението се проведоха в гр. Трондхайм, където е седалището на норвежкия партньор - Норвежката съдебна администрация.

Работната програма започна с встъпително приветствие от г-н Олав Асен, зам. директор на Норвежката съдебна администрация (НСА) и директор на отдел „Информационно обслужване и комуникации”. Той изтъкна, че това е първото посещение на българска делегация в НСА, а институцията е местен партньор в изпълнението на проекти, финансирани по линия на Норвежкия финансов механизъм (НФМ). Успешно сътрудничество имат с проекти в Полша, Латвия, Босна и др.

В изказването си той изрази задоволство, че посещението се осъществява в годината, в която се честват 200 години от провъзгласяването на Норвежката Конституция и седмица след националния празник на страната. Г-н Асен предаде поздравите на директора на НСА, Свен Мариус Урке и неговото съжаление, че не може да присъства на срещите ни поради ангажименти в чужбина. Г-н Асен се присъединяваше към групата при всяка възможност.

Г- н Аудун Бери, директор на Международния секретариат към НСА представи презентация на тема „Представяне на норвежката съдебна система, устройство и основни характеристики”, в която запозна участниците в посещението със системата на правосъдие в Кралство Норвегия. Основният закон е Конституцията от 1814 г., която почива на обичайното право. Системата е тристепенна, състои се от Районни съдилища, Апелативен Съд и Върховен съд. Прокурорите в Норвегия не са част от съдебната власт, а от изпълнителната, като могат да правят преценка дали да предявят дело пред съда. В 75% от случаите се решават с глоба на място, а само 6.6% от наказателните дела отиват в

съда. Ниският брой на делата, разглеждани от съда направи впечатление на българските представители. 50% от всички дела (приблизително около 10 000 дела на година) се решават по опростена процедура и са базират на самопризнания.

Добре развита в Норвегия е и системата за правна помощ, като Норвегия е сред четирите първенци в тази област според класацията на Съвета на Европа (СЕ).

Г-жа Бенедикте Ас, старши съветник и юрист в дирекция „Правна“ и координатор на учебното посещение от страна на НСА активно се включваше с разяснения и примери.

Г-жа Ас отдели особено внимание на факта, че норвежките съдии нямат специализация, а са компетентни по всички постъпващи дела, независимо дали са от граждански, наказателен или административен характер. Интерес представляват специалните Комасационни съдилища, които се занимават с дела, свързани с делби и уедряване земя.

При гражданските спорове като своеобразна първа инстанция действат Помирнителни комисии, каквито има към всяка община. Макар и не задължителна, тази процедура на медиация е нормално начало на процеса, която значително намалява нивото на натовареност на съда.

Силно развита е и системата на съдебни заседатели, непрофесионални съдии, които заседават в съдебния състав. При население от 5 млн. в Норвегия понастоящем има около 45-50 хиляди? активни съдебни заседатели. На първа инстанция техния брой превишава този на професионалните съдии. По подробна информация за устройството на норвежката съдебна система се намира в презентациите, приложени към настоящия доклад.

В рамките на сутрешната сесия от първия ден на работното посещение *г-жа Ас и Г-н Роберт Енвик, старши съветник в дирекция „Правна“* представиха подробно правомощията, ролята и организацията на дейност на НСА, като в първата част на изложението се спряха на устройството на НСА и политиката за назначаване на съдиите, а след обедната почивка продължиха с представяне на обучителната програма на НСА, развитието на компетенции, специализираните обучения за административни ръководители на съдилища, ролята на менторството (наставничество?) и коучинга в организацията.

В заключение отбелязаха изключително високото ниво на доверие, което обществото има в системата на правосъдие.

Денят приключи с посещение и среща в Център за работа с деца, свидетели на престъпления или жертви на домашно насилие.

Г-жа Хеле Лейнсли, директор на Центъра, представи резултатите от работата на центъра и неговите задачи. Идеята на подобна държавна институция е да се избегне нанасянето на допълнителни психически травми на децата, като вместо те да ходят от

институцията на институцията и да бъдат подложени на многобройни разпити, представителите на институциите да идват при тях в среда специално създадена за комфорта на децата. В детския център децата, свидетели на престъпления минават през медицински преглед,, терапия, разговор с психолог, разпит от полиция, прокурор или съдия, като се води видеозапис, който се приема за съдебно доказателство. По-подробна информация за детския център е приложена в презентацията на Г-жа Лейнсли. В края на посещението имахме възможност да разгледаме специалните зали за разпит и други функционални помещения на центъра.

Вторият ден от учебното посещение в Норвегия продължи по темата за защита на уязвими групи, един от приоритетите на Норвежкия финансов механизъм. Служител на НСА, Г-жа Камила Барьо, съветник в отдел „Услуги” на НСА, представи инициативата на НСА, съвместно с организацията на „Червения кръст” в Норвегия за предоставяне на информация и съвети в подкрепа на свидетели в съдебни процедури. Разработени са подробни инструкции и наръчник, насочени към възрастовата група под 16 год., както и за младежи между 16 и 18 год. – как функционира съдебната система и какво трябва да знаеш, когато участваш в съдебни процедури. В допълнение на текстове и брошури е специално разработено за тази възрастова група компютърно приложение за мобилни телефони, което проследява фазите на процеса и участниците в него и най-често задаваните въпроси към свидетелите. Целта е да се предостави пълна информация и човешка подкрепа, професионално ръководство и практическа полза за младите свидетели в съда. Особена роля е изиграло приложението в процеса по делото „22 юли 2011 г.”, както е прието да се нарича в Норвегия делото срещу убиеца на 79 младежи. Брошура на приложението е достъпна в сканирано приложение към настоящия доклад.

Интересно за българските представители беше да научат повече за процеса на разработка на компютърното приложение и консултирането му с младежи, адвокати и съдии. Стойността на разработката е 23 000 евро, тя достига безплатно до всички, които имат нужда и се ползва от 9 000 млади свидетели годишно.

Г-жа Шерсти Фьордстад, зам. Директор на НСА, отговарящ за развитието на услуги, представи усилията, които НСА полага от 2002 г. за информиране и обучаване на обществеността. Тя сподели мисията на НСА да представи възможно най-много информация на обществеността за съдебната система и по възможно най-добрия начин. С много ентузиазъм Г-жа Барьо говори за усилията, насочени към промяна на нагласите и сътрудничеството с представители на магистратурата за смяна на подхода и поставянето им в услуга на гражданите. Разработена е система за комуникация с потребителите на съдебни услуги и сборник с добри практики, които по молба на г-жа Мария Кузманова от ВСС домакините обещаха да споделят и изпратят допълнително.

Г-жа Фьордстад спомена, че е заместник председател и на Международната асоциация на съдебните администрации – световна организация, на чиято подкрепа можем да разчитаме и отправим покана за партньорство и участие.

Следобедната сесия беше посветена на информационните технологии и представяне на системата за управление на делата „Ловиза” (Lovisa).

Г-н Олав Асен направи преглед на информационните технологии, използвани в НСА от стратегическа перспектива. Целта е пълната цифровизация на съдебните работни процеси – автоматизация и дигитализация на процесите в съда по препоръки на СЕПЕЖ (СЕРЕЖ). В момента се работи върху изглаждането на портал за електронно завеждане на делата и служебно препращане на делата в съда. Целта е създаване на електронно досие на делото, което да заработи от следващата година. НСА насърчава иновациите в съдебната система и предоставя решения за промени, като подкрепя инфраструктурни проекти.

Съдия Панов сподели с домакините, че подобни проекти са в процес на изпълнение и у нас и като член на работната група за дигитализация на Върховния административен съд, като подчерта изключителното значение на свързаността с други служби, държавни органи и поддържани регистри.

Г-н Матс Бери от информационния отдел на НСА демонстрира новоразработената интранет система на НСА. Съществуващата предходна система беше изцяло заменена с нова с повече и различни функционалности и засилени социални аспекти. За кратко време интранет средата на НСА се е превърнала в основен канал за споделяне и обмен на информация – от м. февруари 2014 до м. май има над 1,7 млн. влизания. Запознахме се със структурата и функционалностите на интранет портала. Следи се за спазването на неприкосновеността на личните данни, като системата е защитена и има нива на достъп и персонална идентификация. Адвокатите имат електронен достъп до делата и се информират за развитието им, връчват се електронни призовки, изпращат се искания за изплащане на хонорар на служебен защитник.

Съдебната практика се събира и обобщава от специална фондация към университет – „Съдебни данни” или „Law Data”. Всички съдебни решения се събират и публикуват след предварителен процес на анонимизиране, а достъпът до базата данни е безплатен.

Системата за управление на делата „Ловиза” работи от 10 год. В нея може да се търси по ключови думи и се използват предварително подготвени формуляри. Системата е получила глобалната награда за най-гъвкав продукт в съдебната система.

Българските магистрати и представителите на НИП имаха многобройни въпроси по отношение на системата, достъпа до нея и функционалностите. С интерес разгледаха и публикувани обвинителни актове и присъди, като отбелязаха значителната разлика първо в броя на делата и второ в обема на постановените актове, като норвежките се отличават с нисък брой и малък обем. Предвиденото време за дискусия беше пресрочено и се оказа недостатъчно, за да обхване всички поставени въпроси. Въпреки очевидните разлики в съдебните системи на двете страни, предизвикателствата, които стоят пред магистратите са сходни. Със задоволство можем да отбележим, че предлаганото от НИП дистанционно обучение предизвика интереса на НСА и бяха очертани множество възможности за двустранно сътрудничество.

През следващия ден от посещението членовете на делегацията пътуваха от гр. Трондхайм до гр. Осло и проведоха вътрешни срещи. Обсъдени бяха акцентите в предоставената ни информация от норвежките партньори. Всеки от участниците извлече за себе си и институцията, която представлява, най-интересните и важни елементи от проведените срещи и дискусии. Дискутирани бяха и въпросите, които да бъдат поставени на предстоящите срещи във Върховния съд и Норвежкия хелзински комитет.

В последния ден от учебното посещение магистратите и представителите на НИП посетиха Върховния съд на Кралство Норвегия. Бяхме посрещнати от Г-жа Кристи Еришен Хурлен, зам. Генерален директор, Административен отдел, Върховен съд.

В първата работна сесия Г-н Пер Ерик Берг?шьо, съдия във Върховния съд, направи представяне на устройството, функциите и състава на Върховния съд на Норвегия, както и ролята му в съдебната система. Съдия Берг?шьо подчерта основната задача на Върховния съд, а именно да работи за единството в прилагането на законите, за правната яснота и за развитието на законодателството. 65 души работят в съда, като от тях общо 20 съдии, включително Председателя (т.нар. Главен съдия), 20 съдебни секретари и юристи, които се занимават с правни проучвания и около 20 души административен персонал. Съдиите заседават в два паралелни състава от по петима съдии или в Голяма камара от 11 съдии – в разширен състав.

Съществува и Комисия за подбор на делата, които да бъдат отнесени до Съда. Няма специализация на съставите по области на правото, а на ротационен принцип състав от 5 съдии във всяко отделение заседава, като мандатът е една седмица и състава се сменя всяка седмица. Обжалвания са допустими след преценка на Комисията за допускане на делата и само при преценка за обществена значимост. Само 15% от разглежданите молби биват допуснати до Съда, а преценката е окончателна. Този институт предизвика интерес за българските представители и те поискаха да знаят какви са критериите за преценка. Единствен критерий е правилността на присъдата и дали конкретното дело поставя важни за правото въпроси – принципни въпроси, които пораждаат прецедент или дават насоки за бъдещи случаи.

От значение за Върховния съд е качеството на представянето на делото, затова не всички адвокати дръзват да се явят пред Върховния съд, а и не всички са допуснати – по преценка на професионалните им компетентности и умения след положен изпит се формира списък от допуснати до Съда адвокати (около 10-15% от всички адвокати).

Българските представители поставиха въпроси за принципа на „случайно разпределение на делата” и неговото прилагане в норвежкия съд, както и за сроковете за разглеждане на делата. Съдия Берг?шьо отговори, че срокове има, те са 3 месеца, но Съдът разглежда делата много по-бързо, в рамките на 1 до 3 седмици.

Върховният съд на Норвегия е в тясно сътрудничество с Европейския съд по правата на човека, където организират редовни посещения на норвежки съдии и обменят опит. От 1999 г. с акт на Парламента Европейската конвенция за правата на човека става част от вътрешното право. А от м. май 2014 г. с поправки в Конституцията основните

човешки права са застъпени в Конституцията с цел гарантирането им. Практиката на ЕСПЧ редовно се следи и се е превърнала в интегрална част от норвежкото правораздаване. Тя дава тласък за развитие на норвежкото законодателство.

При въпрос от страна на г-жа Маданска дали измененията в Конституцията и др. новости са съпроводени с програма за обучение, Съдия Берг?шьо отговори, че е задължение на всеки норвежки съдия да се самоинформира и следи практиката на ЕСПЧ.

Г-жа Кристин Сльордал Хьорт, юрист във Върховния съд представи историята на сградата на Съда и направи обиколка на съдебните зали.

След обяд се проведе среща с представители на Норвежкия хелзински комитет в офиса на организацията. НИП вече има изградени взаимоотношения на сътрудничество по отношение на взаимодействието с неправителствени организации. Г-жа Лилиан Солхейм, която е проектен мениджър и отговаря и за Норвежката грантова схема, представи участниците от норвежка страна и плана на срещата. От страна на българската делегация Г-жа Нели Маданска обобщи целите на посещението и стремежа за развитие на двустранното сътрудничество.

Г-жа Солхейм запозна аудиторията с дейността на Норвежкия хелзински комитет(НХК), като наблегна на факта че вече 36 години НХК се бори за утвърждаване на правата на човека на практика и подкрепя десидентските движения в страни с недобре развита демокрация, бившия СССР, Балканите, Северен Кавказ. Особено внимание в презентацията беше отделено на работата с малцинствени групи и не само в гореспоменатите страни, но и в Норвегия, където преди години са постигнали значителен успех по отношение на дискриминираната на малцинствена група Романи Татер. Интересна е и практиката на НХК за лобиране пред Парламента, министерства и медии, да наблюдава и документира нарушения на човешките права. По-голяма част от финансирането на НХК идва от правителството, но това не им пречи да са критични спрямо изпълнителната власт и да са независими.

Норвежките грантове достигат до 16 държави и предоставят възможност за развитие на гражданското общество. В Норвегия гражданския сектор е добре развит, около 50% от населението участва активно в различни форми и НХК е в състояние много бързо да мобилизира обществото и да го обедини за определени каузи. Самото общество може да служи за учебник по демокрация. Отчитат се културните различия, насърчават се партньорства, споделяне на опит и добри практики. Основният елемент при работа е взаимното доверие.

Г-н Андерш Нилсън представи информационните технологии, които БХК използва и по-специално разработения портал за неправителствени организации: ngonogway.org, който предоставя възможност за търсене на контакти и изграждане на партньорства.

По отношение на обучението по права на човека, г-н Енвер Джулиман, директор на обучителната програма по права на човека. Г-н Джулиман представи проектите н

НХК в Русия, Кавказ, Украйна, Беларус и Западни Балкани. По образователните си програми НХК работи с около 60 партньори и включва различни теми - мирно разрешаване на конфликти, межкултурна комуникация, помиряване и традиционно правосъдие, наблюдение на избори, младежки програми, права на човека за студенти, преподаватели, журналисти, юристи, полицаи, служители в затвори и др.

Г-н Драгомир Йорданов направи преглед на задачите и предизвикателствата, които стоят пред българските магистрати по отношение на директното приложение на Конвенцията и стремежите на Проекта да обучава и информира българските магистрати относно съдебна защита и правните механизми за гарантиране на правата на човека. Обсъдени бяха и сферите, които най-често се случва да се интерпретират разпоредбите на ЕСПЧ, както и най-честите случаи на дела пред ЕСПЧ.

Срещата приключи с дискусия и изразяване на готовност за сътрудничество и партньорство.

Участниците в учебното посещение изразиха задоволството си от съдържанието на работната програма и от организацията на посещението. Те подчертаха, че като най-полезни за пряката им работа оценяват посещението в Норвежката съдебна администрация и Върховния съд, презентациите и проведените дискусии с норвежки колеги, възможността за по-непосредствена комуникация, както и готовността им да отговарят на поставени въпроси. Общата преценка на участниците е, че проведеното учебно посещение в Норвегия напълно е съобразено и отговаря на нуждите и очакванията на участниците. Времето на срещите беше ограничено и определено недостатъчно за изчерпване на темите за дискусия. При възможност би било полезно да се организира второ учебно посещение, тъй като двете страни имат интерес една към друга и широко поле за взаимстване на добри практики по отношение на гарантиране правата на човека.